The Methods on Forming the Worldview Culture of Future Music Teachers in the Process of Piano Learning

Zhang Jiangan

ORCID: 0000-0003-0735-6360

Postgraduate student (China)

Dragomanov National Pedagogical University (Kyiv, Ukraine)

Abstract

The article highlights the peculiarities of the introduction of methods of forming the worldview culture of students of arts faculties of pedagogical universities in the conditions of piano education. The leading directions of methodical providing of piano preparation of students are allocated, namely: activation of cognitive-performing interests and needs of students, enrichment of their musical-theoretical knowledge on the basis of performing repertoire; development of performing skills to create emotional and figurative representations in the process of learning to play the piano. Methodical measures for the formation of worldview culture on the basis of the developed criteria and indicators of certain components are presented. The efficiency of the offered technique in the conditions of piano training at all stages of educational process is proved.

Key words: worldview culture, music art teacher, piano teaching, methods of worldview culture formation.

Актуальною проблемою сьогодення стає впровадження у теорію і практику підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва методики, спрямованої на формування світоглядної культури як важливого чинника їх фахової компетентності. Така методика має спиратися на теоретико-методологічні положення щодо функцій та існуючих протиріч у цій галузі знання, а також на вивчення стану музично-педагогічної освіти. Адже в умовах переоцінки та змін усталених цінностей надзвичайно важливою стає посиленна увага до підготовки вчителя, здатного долучати учнів до загальнолюдських ідеалів, втілених у творах мистецтва, та керувати їх гармонійним розвитком. Сьогодні суспільству потрібен вчитель, який не тільки виступає активним суб'єктом педагогічного процесу, а й готовий працювати у нових, постійно змінювальних обставинах.

Основні концептуальні засади формування світоглядної культури представлені у естетико-філософських (Р.Арцишевський, М.Ашманис, В.Іванов, В.Кобылянський, В.Тугарінов, В.Черноволєнко, В.Шинкарук, Т.Шуртакова) і психолого-педагогічних (А.Бєлих, С.Гессен, І.Лернер, Б.Ліхачев, В.Сластьонін, М.Фіцула) дослідженнях. Педагогічні аспекти світоглядної культури майбутніх вчителів в галузі мистецтва висвітлені у дослідженнях В.Бутенко, О.Рудницької, С.Соломахи, Б.Целковникова, О.Щолокової та ін.

Метою статті є розкриття особливостей формування світоглядної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанного навчання і обґрунтування методичних заходів щодо формування на основі визначених критеріїв та показників усіх компонентів світоглядної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні розроблена методика втілює ідею, згідно якої у формуванні світоглядної культури студентів виокремлюються дві основні функції: *естетична* (емоційна реакція на художній твір) та *конструктивна* (уміння оперувати музичним матеріалом, знаходити подібне і відмінне, встановлювати зв'язки між різними видами мистецтва і робити необхідні висновки). Разом з тим зауважимо, що усвідомлюючи важливість формування світоглядної культури для фахового становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, вважаємо, що вона має стати його міцним підґрунтям, тобто своєрідною «надбудовою» музичної фахової підготовки. Вона ні в якому разі не повинна замінювати фахове музичне навчання, а тільки його поглиблювати, розширюючи світоглядні межі, практичні уміння майбутнього вчителя музики. У такий спосіб світоглядну культуру доцільно розглядати як підґрунтя для удосконалення фахових знань в галузі музичного мистецтва.

Під час проведення формувального експерименту ми керувалися такими теоретичними положеннями: 1) удосконалення світоглядних уявлень майбутніх учителів на факультетах мистецтва потребує для використання збільшення кількості творчих методів, а також спеціального комплексу художньо-інтерпретаційних умінь і навичок. Це стосується як теоретичної так і практичної складових фахової підготовки студентів, в якій поєднуються когнітивний, естетико-емоційний, операційний і самоорганізаційний компоненти. 2) ефективність формування світоглядної культури майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечується відповідною спрямованістю інструментально-виконавського навчання, його безперервністю та наступністю. 3) формування світоглядної культури студентів у процесі фортепіанного навчання має керуватися такими основними принципами: фундаменталізації світоглядних уявлень; історизму у класифікації світоглядної культури; системності та послідовності у набутті світоглядних знань; естетичної спрямованості навчальної діяльності; спонукання до творчого самовираження; діалогізації.

Завдання формувального етапу експерименту включали: перевірку ефективності запропонованої методики в умовах фортепіанного навчання студентів факультетів мистецтва на всіх етапах навчального процесу; обґрунтування динаміки світоглядних уявлень у виконавській діяльності; інтерпретацію отриманих результатів та остаточних висновків.

З урахуванням існуючих теоретико-методологічних напрацювань в галузі педагогіки мистецтва було визначено провідні напрямки методичного забезпечення фортепіанного навчання студентів, а саме: активізація пізнавально-виконавських інтересів і потреб студентів, збагачення їх музично-теоретичних знань на основі виконавського репертуару, розвиток виконавських умінь і навичок для створення емоційно-образних уявлень у процесі навчання гри на фортепіано.

Для підвищення ефективності у своїй роботі ми намагалися дотримуватися наступних методичних положень: постійно змінювати форми і методи роботи; розвивати емоційно-образне сприйняття студентів.

З урахуванням визначених на діагностувальному етапі дослідження недоліків, зафіксованих у відповідних показниках, був проведений *перший (мотиваційно-стимулювальний) етап дослідно-експериментальної роботи*. Він підпорядковувався такої педагогічної умови: педагогічно доцільного забезпечення досвіду художньо-світоглядних знань майбутнього вчителя музичного мистецтва і на цій основі корекції мотивації студентів до виконавської діяльності.

Оскільки одним із головних мотивів навчання є пізнавальний інтерес (особлива вибіркова спрямованість особистості на процес пізнання, виражений у тій чи іншій предметній галузі знань), для визначення когнітивно-мотиваційного ставлення студентів у сфері світоглядної культури було застосовано декілька завдань пошуково-творчого характеру. Наприклад, студентам під час індивідуальних занять пропонувалося створити портфоліо для фіксації власних досягнень під час набуття культурологічних знань і світоглядних уявлень, де вони збирали матеріали про творчість митців у різних галузях мистецтва, цікаві висловлення про їх творчість [6; 7; 10; 11; 12; 13].

Інший блок портфоліо розкривав особистість студента, де розміщувалися репертуарні списки музичних творів, з якими вони познайомились, фото або відео

матеріали з фестивалів і конкурсів, в яких студенти брали участь. Таке завдання дозволило студентам оцінити свої досягнення в навчальному процесі, виявити резерви для покращення їх результатів. Воно викликало інтерес у всіх респондентів і допомогло замислитись над причинами своїх проблем, збагатитися необхідним теоретичним і практичним досвідом.

Для формування когнітивних знань світоглядного спрямування на заняттях з дисципліни «Основний музичний інструмент» студенти виконували спеціальні завдання, зокрема такі: цілісно проаналізувати музичні твори і порівняти художні образи у різних видах мистецтва, дотримуючись наступних елементів: враховувати відомості про творчість композитора, а також тих суспільно-історичних умов, за яких твір був написаний; визначити жанр музичного твору; розкрити засоби художньої виразності та їх роль у створенні художнього образу; проаналізувати авторські позначки, які розкривають особливості музичного образу і впливають на характер виконання; за можливістю, зіставити образи цього твору з образами інших творів цього композитора. Основною вимогою у виконанні даного завдання було: під час аналізу музичного твору спиратися на його безпосереднє сприйняття з додаванням методичних вказівок, які існують у роботах відомих педагогів-методистів.

Друге завдання вимагало зробити аналіз власного виконання музичного твору і оцінити його з точки зору художньої довершеності. Для цього використовувався метод відеозапису з подальшим прослуховуванням отриманого матеріалу. Наступним завданням студентам пропонувалося прослухати незнайомий твір і надати йому емоційну характеристику. У процесі ознайомлення з кожним твором потрібно було визначити його характер та підібрати відповідні епітети, які розкривають емоційний спектр його образів. Після цього студенти знайомились з назвою твору і з'ясовували, наскільки їх характеристики відповідають назві твору, наданої композитором. Для прослуховування використовувались твори К. Дебюссі «Місячне сяйво», І. Шамо «Літній вечір», Е. Гріг «У печері гірського короля». У процесі роботи над цими творами особлива увага спрямовувалась на виявлення характеру музики, на яскраві мелодійні звороти, модуляції, темброві співставлення й кольори, тобто усе, що надає процесу виконання емоційного та естетичного задоволення.

Згідно визначених у нашому дослідженні критеріїв важливо було встановити, які зміни відбулись у когнітивно-мотиваційній сфері майбутніх учителів музичного мистецтва після проведеної роботи. Для цього було проаналізовано динаміку рівнів сформованості мотивації до виконавської діяльності, усвідомлення значущості світоглядних уявлень як важливої складової фахової компетентності сучасного вчителя музичного мистецтва, а також ставлення до музично-творчої діяльності як умови професійного самовдосконалення.

Розвиток художнього мислення у такому напрямку став необхідною передумовою для оцінювання усіх критеріїв світоглядної культури і забезпечив поступовий перехід до наступного (виконавсько-розвивального) етапу дослідно-експериментальної роботи, який був спрямований на детальне опрацювання кожного компонента світоглядної культури.

На цьому етапі особливого значення набуло використання на заняттях фортепіано знань, отриманих на інших фахових дисциплінах; Для цього використовувалися проблемні методи, які включалися у вирішення художньо-естетичних завдань і стимулювали асоціативне мислення студентів.

Так, для виконання завдання *"Порівняй інтерпретацію"*, студентам пропонувалося зробити аналіз виконання музичних творів своїх товаришів. При цьому схвалювалися спроби охарактеризувати використані засоби музичної виразності, зіставити їх з еталонним звучанням. Виконання цього завдання показало, що студенти, які раніше майже не проявляли інтерес до якості виконання, показали власне розуміння художніх образів та значимості засобів музичної виразності для їх відтворення. Відповідно їх власне виконання музичних творів стало більш виразним і осмисленим.

Працюючи у цьому напрямі, студентам пропонувалося знайти для музичних творів репродукції картин, які відповідають їх настрою. Тобто потрібно було виявити спільні або відмінні риси у настроях знайдених творів мистецтва, показати, які засоби виразності використовують митці для їх передачі. Прикладами стали: твори Ф. Ліста «Заручини» і «Мислитель», написані під враженням картин Рафаеля, а також К. Дебюссі «Місячне сяйво», «Затонулий собор», «Пагоди», «Вечір в Гренаді», «Сади під дощем». Ці завдання виконувалися у формі підготовки студентів з короткими виступами в естетико-оцінювальному аспекті. Так, порівнюючи твори Ф. Ліста і Рафаеля «Заручини»

і «Мислитель», студенти звернули увагу на таку споріднену їх якість як гармонічність, яка проявляється у композиційних, колористичних і скульптурних зображень цих митців. Ліст – засобами свого мистецтва – намагається передати «споглядальність» образів, а Рафаель – засобами образотворчого мистецтва – їх музикальність. Обговорюючи і аналізуючи твір К. Дебюссі «Місячне сяйво», студенти пригадали картину А. Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі», а твір «Вечір в Гренаді» викликав у них асоціації з картиною Ф. Гойї «Махи на балконі», тоді як «Сади під дощем» – з українською народною піснею «Дощик».

Зазначимо, що деякі студенти обрали згадані твори для свого навчального репертуару, під час роботи над якими основна увага приділялася осмисленому виконанню засобів музичної виразності. Студенти з'ясовували, що різні інтонаційні варіанти надають виконанню свіжості, збагачують його особливими відтінками. Відтак, завдання у фортепіанному класі спрямовувались на цілісне сприйняття твору за рахунок усвідомлення основних принципів викладення музичного матеріалу, а саме: форми, виражальних елементів музичної мови (інтонація, метроритм, динаміка, тембр), осягнення загальної драматургії твору. На основі таких вражень у респондентів формувалися навички, які ставали засобом осмислення естетико-емоційної сутності музичного твору.

Також ефективною формою роботи на цьому етапі стало проведення бесід-концертів для учнів різних вікових категорій. Їх метою було: поглиблення знань студентів про музичне мистецтво та його зв'язок з іншими видами мистецтва; створення ситуацій успіху як у виконанні музичних творів, так і у їх вербальній презентації. При цьому широко використовувалися метод *встановлення асоціативних зв'язків* між творами, які розглядаються, і *метод тематичного моделювання*. Їх застосування розвивало у студентів мотивацію до підвищення своєї ерудиції та розширення світогляду. Використання даних методів створювало важливу педагогічну ситуацію, в якій студент був вимушений постійно займатися самоосвітою. Наприклад, студентами було підготовлено та проведено ряд бесід-концертів: «Відгомін століть», «Осінній вернісаж», «Універсальність творчості Леонардо да Вінчі», «Чарівний світ мелодії та кольору М.Чурльоніса», «Образ Демона у мистецтві», «Романтична фантазія Р.Шумана «Метелики» та ін. Готуючи проєкти таких бесід, учасники експерименту презентували

цікаві факти з життя і творчості видатних митців, намагалися визначити характерні особливості їх творчості. Під час підготовки до цих заходів студенти аналізували твори за обраними темами, добирали відповідні репродукції з поетичних, живописних, скульптурних або архітектурних творів, підкріплювали свої думки уривками з літературних джерел. Для обміну враженнями і думками після зазначених заходів відбувались дискусії, у яких майбутні вчителі аргументовано висловлювали свої думки.

Опрацювання різних музичних творів допомогло студентам систематизувати свої знання, познайомитися з новими для себе творами, визначити характерні риси композиторських знахідок для втілення конкретних музичних образів. Така робота показала, що вони можуть цілеспрямовано йти до своєї мети, здатні до аналізу і рефлексії, що певною мірою відбилося й на характері виконання обраних музичних творів, яке ставало більш осмисленим і виразним.

Домінантою третього (інтерпретаційно-діяльнісного) етапу стала корекція і реалізація набутих знань та світоглядних переконань у процесі фортепіанного навчання, що передбачало вирішення наступних завдань: забезпечення цілісності інтерпретаційно-аналітичних уявлень студентів, їх спрямованість на виконавський саморозвиток та самореалізацію; виховання емоційної чутливості та волювості активності у власній інтерпретаторській діяльності; спрямованість студентів на музичне пізнання і творчу ініціативу.

На цьому етапі найбільше застосовувалися методи, необхідні для залучення студентів до практичного втілення художньо-творчих ідей та моделювання різноманітних емоційних ситуацій, а саме: створення цілісного художнього образу і моделювання різноманітних ситуацій творчого процесу, метод самостійного підбору музичного репертуару. Саме вони, на нашу думку, допомагають студентам позбавитися зайвої скутості рухів, більш комфортно почувати себе за інструментом на концертній естраді.

Студенти вчилися самостійно добирати необхідні виконавські прийоми, коригувати своє звучання, оцінювати власні виконавські дії. При цьому їх увага зверталася на формування якостей, необхідних для успішної виконавської діяльності: вільне володіння виконавськими прийомами; одухотворене виконання; бажання та вміння впевнено передати свою інтерпретацію слухачам. Для надання більшої самостійності

студентам пропонувалося підібрати музичний репертуар з урахуванням власних уподобань і задач піаністичного розвитку, оскільки кожний самостійно обраний музичний твір надає можливість розкрити свої яскраві риси, збагатити духовний світ, розширити музичні обрії. Підбір репертуару відбувався за такими вимогами: музичні твори мають бути різними за жанрами та стилями; вони мають подобатися і викликати певні емоції, відповідати технічним можливостям студента і, разом з тим, сприяти подальшому художньо-естетичному розвитку. У такий спосіб у студентів розвивалася сконцентрованість зусиль на осмислення та усвідомлення творів мистецтва, які вони намагалися долучити до своєї виконавської діяльності; уміння мобілізувати свою волю для досягнення складних творчих завдань; розвиненість потреби в удосконаленні виконавських навичок, міра сформованості виконавської мобільності.

Важливою формою роботи на цьому етапі стало створення творчих проєктів. Орієнтиром для вибору їх тематики було використання творів, підібраних за власним бажанням. Тобто студенти могли вільно їх обирати та інтерпретувати згідно власних уявлень. Паралельно з розробкою тематики проєктів перед студентами ставилося завдання враховувати вікову та мистецьку підготовку аудиторії. Серед різноманіття представлених проєктів найбільш оригінальними виявилися «Вальси Шопена мовою танцю» і «Палітра засобів виразності у мистецтві». Розробляючи їх, студенти підібрали виразні твори для виконання і яскраві репродукції для ілюстрації своїх думок. Подібні проєкти розроблялися протягом всього етапу навчання, що дозволило значно підвищити рівні світоглядних уявлень майбутніх вчителів музики за всіма компонентами.

У площині світоглядної спрямованості навчання увага приділялася розвитку умінь оцінювати твори мистецтва, які виконують функцію не тільки контролю знань, а й мотивування саморозвитку у поліхудожньому спрямуванні, зокрема у музично-виконавської діяльності. Завдяки методу колективного обговорення, який сприяв аргументованому оцінюванню музичних творів і активізував розумову діяльність, студенти вчилися оцінювати виконання на музичному інструменті з різних позицій: педагога, автора твору, музичного критика тощо, що забезпечувало позицію активних суб'єктів рефлексивно-оцінювальної діяльності, сприяло посиленню самостійності та критичності мислення.

Спостереження показали, що студенти прагнули творчо підходити до вирішення виконавських завдань. Перш за все, вони намагалися підібрати для себе репертуар, який відповідав їх смакам і викликав зацікавленість своїм звучанням. Вивчаючи кожний власноруч підібраний твір, вони намагалися прослухати його у виконанні різних піаністів і зробити його виконавський аналіз, що допомогло відтворити його найбільш яскраво і емоційно. Тобто вони не тільки опановували нотний текст, не тільки думали про його технічність, а й намагалися відтворити його художню образність. При цьому було помічено, що у цих студентів під час опрацювання твору значно зменшилась кількість помилок у нотному тексті. Була також відзначена відповідність піаністичних рухів характеру музичного твору, що свідчило про розвинутий слуховий самоконтроль.

Виконання цих творів у концертному варіанті довело, що запропоновані методи допомогли значній кількості студентів компенсувати недостатній рівень довузівської музичної підготовки і забезпечити виконання навчальної програми на високому рівні.

Отже, проведена експериментальна робота підтвердила наше припущення, що ефективність фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва підвищиться, якщо забезпечити сформованість світоглядних уявлень студентів через упровадження науково обґрунтованої методики навчання, яка передбачає: 1) усвідомлення майбутніми вчителями значущості світоглядної культури для ефективної музично-педагогічної та виконавської діяльності, 2) стимулювання всіх компонентів світоглядної культури в контексті фахової підготовки студентів, 3) активне залучення майбутніх учителів музичного мистецтва до виконання навчальних завдань творчого характеру в різних формах фахової підготовки, які проводяться на мотиваційно-стимулювальному, виконавсько-розвивальному та інтерпретаційно-діяльнісному етапах. Через що, розроблена нами методика органічно вписується у навчальний процес навчання вищих музично-педагогічних закладів і дозволяє реалізувати потенційні можливості кожного студента за рахунок збагачення його світоглядних уявлень.

References

1. Artsyshevs'kyi R.A. , Bondaruk S.O. , Voznyak S.S. *Lyudyna v suchasnomu sviti* [Man in the modern world]. Kyiv: VTF «Perun», 1997. 221 p.

2. Bekh I. *Vykhovannya osobystosti : Skhodzhennya do dukhovnosti* [Education of personality: Ascent to spirituality]. Kyiv: Lybid', 2006. 272 p.

3. Hessen S. Y. *Osnovy pedahohyky. Vvedenye v prykladnuyu fylosofyyu* [Fundamentals of pedagogy. Introduction to applied philosophy]. Moskva, «Shkola-Press», 1995. 448 p.

4. Hrytsenko YU. *Mystetstvo v rozvytku khudozhn'o-estetychnoho svitohlyadu osobystosti: retrospektyvnyy analiz* [Arts in the development of artistic and aesthetic worldview of the individual: a retrospective analysis]. *Estetyka i etyka pedahohichnoyi diyi*. 2015. Issue 9. P. 131–139.

5. Zys' A. YA. *Fylosofskoe myshlenye y khudozhestvennoe tvorchestvo* [Philosophical thinking and artistic creativity]. – Moskva: Iskusstvo, 1987. 255 p.

6. Pet'ko L.V. *Lingvosociokulturnyj pidhid u vyvchenni anglomovnoyi novorichnoyi pisni «Jingle Bells»* [Lingvosociocultural Approach to Teaching American New Year's Song «Jingle Bells»] // *Topical issues of pedagogy : Collective monograph*. – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2019. P. 31–57.

7. Pet'ko L.V. *Shljahy formuvannja inshomovnoi' sociokul'turnoi' kompetencii' studentiv mystec'kyh special'nostej VNZ u procesi fahovoi' pidgotovky* [The Ways of Formation of Foreign Language Socio-Cultural Competence of Students of Music-Pedagogical Specialties in Higher School in the Process of Professional Teaching]. *Problemy pidgotovky suchasnogo vchytelja*. 2012. Vol. 6. Part 3. Pp. 57–62.

8. Tselkovnykov B.M. *Myrovozzrenye pedahoha-muzykanta v poyskakh smysla. Yssledovanye* [The worldview of a music teacher in search of meaning.] / Otv. red É. Abdullyn. Moskva, 1999.

9. Shevchenko G. P. *Khudozhestvenno-esteticheskaya vospitannost' i obrazovannost' lichnosti kak neobkhodimoye usloviye formirovaniya yeye kul'tury* [Artistic and aesthetic upbringing and education of the individual as a necessary condition for the formation of its culture.]. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. Vol. 9. 2013. Pp. 149–155.

10. Shcholokova O.P. *Svitohlyadna spryamovanist' fakhovoyi pidhotovky vchytelya mystets'kykh dystsyplin* [Worldview orientation of professional training of teachers of art disciplines]. *Teoriya i metodyka mystets'koyi osvity*. Naukovyi Chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. 2017. No. 22(27), Part 1. Pp. 3–8.

11. Shcholokova O.P. *Kompetentnisnyj pidhid u prosvitnyczkij diyalnosti vchytelya muzyky`*. Naukovyj chasopy`s Nacionalnogo pedagogichnogo universy`tetu imeni M.P.Dragomanova. Seriya 14 : *Teoriya i metodyka mysteczkoj osvity : zb. nauk. pracz*. 2011. Issue 11 (16). Pp. 15–19.

12. Pet'ko L.V. *Development of students' cognitive activity in foreign language teaching by using analogy method // Actual problems of globalization: Collection of scientific articles*. – Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2016. P. 232–237.

13. Shcholokova Olga, Ding Yun. *Pedagogical Principles of Young Pupils' Music Culture Formation in Piano Teaching Process. Intellectual Archive*. 2015. Volume 4. No. 6 (November). Toronto : Shiny Word Corp., 2015. Pp. 160–169.

Чжан Цзянань. Методика формування світоглядної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанного навчання.

У статті висвітлено особливості впровадження методики формування світоглядної культури студентів факультетів мистецтва педагогічних університетів в умовах фортепіанного навчання. Виокремлено провідні напрямки методичного забезпечення фортепіанної підготовки студентів, а саме: активізація пізнавально-виконавських інтересів і потреб студентів, збагачення їх музично-теоретичних знань на основі виконавського репертуару; розвиток виконавських умінь і навичок для створення емоційно-образних уявлень у процесі навчання гри на фортепіано. Представлено методичні заходи щодо формування світоглядної культури на основі розроблених критеріїв та показників визначених компонентів. Обґрунтована ефективність запропонованої методики в умовах фортепіанного навчання на всіх етапах навчального процесу.

Ключові слова: світоглядна культура, вчитель музичного мистецтва, фортепіанне навчання, методика формування світоглядної культури.

Література

1. Арцишевський Р.А., Бондарук С.О., Возняк С.С. Людина в сучасному світі. Київ : ВТФ «Перун», 1997. 221 с.

2. Бех І. Виховання особистості : Сходження до духовності : [наук. видання] Київ: Либідь, 2006. 272 с.

3. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. Москва : «Школа-Пресс», 1995. 448 с.

4. Гриценко Ю. Мистецтво в розвитку художньо-естетичного світогляду особистості: ретроспективний аналіз. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2015. Вип. 9. С. 131–139.

5. Зись А.Я. Философское мышление и художественное творчество. Москва : Искусство, 1987. 255 с.

6. Петько Л.В. Лінгвосоціокультурний підхід у вивченні англомовної новорічної пісні «Jingle Bells» // *Topical issues of pedagogy : Collective monograph*. – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2019. P. 31–57.

7. Петько Л.В. Шляхи формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів мистецьких спеціальностей ВНЗ у процесі фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. Випуск 6. Ч. 3. С. 57–62.

8. Целковников Б.М. Мировоззрение педагога-музыканта в поисках смысла. Исследование / отв. ред Э. Абдуллин. Москва, 1999.

9. Шевченко Г.П. Художественно-эстетическая воспитанность и образованность личности как необходимое условие формирования ее культуры. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. 2013. Vol. 9. P. 149–155.

10. Щолокова О.П. Світоглядна спрямованість фахової підготовки вчителя мистецьких дисциплін. *Теорія і методика мистецької освіти*. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2017. Вип. № 22(27). Ч.1. С. 3–8.

11. Щолокова О.П. Компетентнісний підхід у просвітницькій діяльності вчителя музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 11 (16). С. 15-19.

12. Pet'ko L.V. Development of students' cognitive activity in foreign language teaching by using analogy method // Actual problems of globalization: Collection of scientific articles. – Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2016. P. 232–237.

13. Shcholokova Olga, Ding Yun. Pedagogical Principles of Young Pupils' Music Culture Formation in Piano Teaching Process. *Intellectual Archive*. 2015. Volume 4. No. 6 (November). Toronto : Shiny Word Corp., 2015. Pp. 160–169.